

ХУЛОСАИ

комиссияи экспертии Шурои диссертациони 6D.ҚОА-047-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ ба қори диссертациони Шамсова Бибихосият Қудратовна дар мавзӯи «Методикаи ташаккули салоҳиятмандии касбии донишҷӯён ҷиҳати омӯзиши истилоҳоти иқтисодӣ дар раванди таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.08 – Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.04 – Назария ва методикаи фанҳои гуманитарӣ)

Комиссияи эксперти дар ҳайати доктори илмҳои педагогӣ, и.в. профессор Рузиева Лола Толибовна, номзади илмҳои педагогӣ, дотсент Байдуллоев Аъзамҷон Ибодуллоевич, номзади илмҳои педагогӣ, дотсент Рамазонова Раҷабгул Сулаймоновна рисолаи диссертациони Шамсова Бибихосият Қудратовна дар мавзӯи «Методикаи ташаккули салоҳиятмандии касбии донишҷӯён ҷиҳати омӯзиши истилоҳоти иқтисодӣ дар раванди таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.08 – Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.04 – Назария ва методикаи фанҳои гуманитарӣ) пешниҳод шудааст баррасӣ намуда, ба чунин хулоса омад.

Мубрамии таҳқиқот аз он бармеояд, ки забони англисӣ имрӯз забони илм, маориф, технологияҳои инноватсионӣ, забони муносибатҳои байналмилалӣ, нишастҳои сатҳи баланд ва робитаҳои иқтисодию иҷтимоӣ доништа мешавад. Ба ҳамин хотир, мутахассисони баландихтисос, рақобатпазир ва ҷавобгӯй ба талаботҳои бозори меҳнат бояд донандаи забонҳои хориҷӣ бошанд. Барои иҷрои босифати фаъолияти касбии худ мутахассисони оянда, мувофиқи стандартҳои мавҷудаи таҳсилот, фаъолияти касбиашонро на танҳо дар дохили кишвар, балки дар сатҳи байналмилалӣ низ метавонанд пеш баранд.

Диссертатсияи илмӣ-таҳқиқотии Шамсова Бибихосият Қудратовна ба яке аз масъалаҳои муҳими методҳои муассиртарини таълими истилоҳоти иқтисодии англисӣ ба донишҷӯёни ихтисосҳои иқтисодии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон бахшида шудааст. Аҳамияти хоси масъалаи таҳқиқоти мазкур дар он ифода меёбад, ки маҳз тавассути ташаккули салоҳияти муоширатӣ, ки яке аз ҳадафҳои асосии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои мухталифи таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон доништа мешавад, метавон мутахассисони забондони ояндаро тарбия намуд. Маҳз ҳамин ҷиҳати масъала дар диссертатсияи Шамсова Б.Қ. дар баробари пешниҳоди коркарди методии ташаккули салоҳиятмандии касбии донишҷӯён иртиботдошта аз оғоз то интиҳои кор чун хатти сурх дар мадди назари диссертант қарор гирифтааст.

Мақсади таҳқиқот – муайян кардани асосҳои илмӣ-назариявӣ ва коркарду пешниҳоди методҳои муассиртарини таълими истилоҳоти англисии иқтисодӣ ба донишҷӯёни ихтисосҳои иқтисодӣ мактабҳои олии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Объекти таҳқиқот – ҷараёни таълими истилоҳоти иқтисодии забони англисӣ ба донишҷӯёни ихтисосҳои иқтисодӣ бо мақсади таъмини омодагии онҳо ба муоширати касбӣ мебошад.

Мавзӯи (предмети) таҳқиқот – методикаи таълими истилоҳоти иқтисодии забони англисӣ ба донишҷӯёни ихтисосҳои иқтисодӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян шудааст.

Фарзияи таҳқиқот. Ба андешаи мо, таъмини самаранок ва сатҳи баланди сифати таълими истилоҳоти хориҷии иқтисодӣ ба донишҷӯён дар мавриде муяссар мегардад, ки агар:

- таснифоти истилоҳоти иқтисодӣ ва талаботу махсусияти истифодаи онҳо ҳангоми таълими забони англисӣ муайян карда шаванд;

- принципҳои дидактикӣ методӣ дар интиҳобу истифодаи истилоҳоти иқтисодӣ ҳангоми таълими забони англисӣ беҳтар ба роҳ монда шаванд;

- вобаста ба азхудкунии истилоҳоти иқтисодӣ дар дарсҳои забони англисӣ маводҳои таълимӣ-методӣ таҳия, ҷоп ва мавриди истифода қарор дода шаванд;

- самаранокии методҳои таълими истилоҳоти иқтисодӣ аз забони англисӣ бо гузаронидани озмоиши таҷрибавӣ илман асоснок карда шаванд.

Саҳми шахсии докталаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар он аст, ки ӯ бевосита аз манбаъҳои муътамади илмӣ, омӯри ва сарчашмаҳои ҷопию электронӣ истифода бурдааст. Диссертант мустақилона масъалаи мавриди таҳқиқро аз ҷиҳати назариявӣ таҳқиқу таҳлил ва баррасӣ намуда, тавассути ташкил кардани озмоиши таҷрибавӣ онро илман асоснок намудааст.

Дар қоркарди маводҳои таълимӣ барои қисмати амалии таҳқиқот бо омӯзгорони дигар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ҳамкорӣ намуда, бо назардошти хусусиятҳои миллӣ ва шароити муҳити муассисаҳои таълимии мамлакат маводҳои мазкурро мурағаб сохтааст.

Барои ворид намудани ҳамкасбони худ ба масъалаи таҳқиқ, муҳимияти таълими истилоҳоти хориҷии касбӣ ҳангоми омӯзонидани забонҳои хориҷӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ иштирокчиҳои семинару конференсияҳо гашта, бо маъруза баромад намудааст. Илова бар ин, дар назди кафедраи забонҳои хориҷии ДТҶ бо иштироки устодони муассиса атрофи мавзӯи илмӣ-таҳқиқотии худ семинари омӯзишӣ гузаронидааст.

Диссертатсия аз муқаддима, ду боб, ҳафт зербоб, хулосаи боби якум ва дуюм, хулосаи умумӣ ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад.

Муқаддимаи диссертатсия муқарраӣ ва аҳамияти мавзӯи таҳқиқотро асоснок намуда, объекту мавзӯи (предмети) таҳқиқот дар он мушаххас гардидааст. Фарзия ва мақсади таҳқиқот муайян шуда, дар заминаи он вазифаҳои таҳқиқот тавсиф ёфта, истифодаи маводи назариявӣ амалии овардашуда асоснок карда шудааст. Марҳилаҳои асосии таҳқиқот пешниҳод гардида, нағони илмӣ, методҳои таҳқиқот, аҳамияти назариявӣ амалии он,

нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшуда ва сохтори рисола дар ин қисмати диссертатсия дарҷ гардидаанд.

Боби аввали диссертатсия «Асосҳои назариявии ташаккули салоҳиятмандии касбии донишҷӯён ҷиҳати омӯзиши истилоҳоти иқтисодӣ дар раванди омӯзиши забони хориҷӣ» унвон гирифта, аз се зербоб иборат мебошад. Боби мазкур фарогири ақидаҳои назариявии мавзӯи таҳқиқот буда, мавқеи истилоҳоти касбии хориҷӣ дар раванди таълими забони англисӣ муайян намуда, таснифоти истилоҳоти иқтисодиро бо забони англисӣ пешниҳод месозад.

Дар боби мазкур масъалаҳои таълими истилоҳоти касбии забонҳои хориҷӣ дар таҳқиқи таълифоти муҳаққиқону методистони ватанӣ ва хориҷӣ дарҷ гардидааст. Хусусиятҳои таълими истилоҳот, асосҳои нутқи касбӣ, мушкилоти мавҷудаи таълими истилоҳоти касбии забони англисӣ ва роҳҳои бартараф намудани онҳо дар ин қисмати кор баррасӣ шудаанд.

Диссертант масъалаи рушди малакаҳои муоширатӣ, шавқманд кардани донишҷӯён ба омӯзиши забонҳои хориҷӣ, мавқеи истилоҳоти касбӣ дар таълими забони англисӣ ҳангоми омода кардани мутахассисони ояндаи соҳаи иқтисодро мавриди баррасӣ ва таҳлил қарор додааст.

Дар диссертатсия таъкид мешавад, ки таълими донишҷӯёни ихтисосҳои иқтисодӣ, луғати касбӣ ва истилоҳоти иқтисодӣ як ҷузъи муҳими маводи таълимӣ бо забони англисӣ ба шумор меравад. Дар ин ихтисосҳо, новобаста ба сатҳи забондонии донишҷӯён бояд шароит муҳайё кард, ки онҳо дар як муддати кӯтоҳ ба рушди баланди салоҳияти коммуникатсионӣ ноил гарданд.

Масъалаи дигаре, ки Шамсова Б.Қ. дар боби якуми диссертатсия таваҷҷуҳ зоҳир намудааст, таснифоти истилоҳоти иқтисодӣ, хусусият ва интиҳобу истифодаи мебошад. Ақидаи диссертант бар он аст, ки ҳангоми интиҳоб ва истифодаи истилоҳоти иқтисодӣ дар таълими забони англисӣ, самаранок намудани чараёни ғанигардонии захираи луғавии донишҷӯён, донишҷӯёни таснифоти истилоҳоти иқтисодӣ барои омӯзгор зарур мебошад.

Таснифоти истилоҳоти иқтисодӣ аз рӯи як катор талаботҳо таҳлилу баррасӣ гардида, бо овардани мисолҳо ва тарҷумаи истилоҳот аз забони англисӣ ба забони тоҷикӣ арзиши илмии диссертатсия дар сатҳи баланд инъикос мекунад.

Аз нуқтаи назари илми забоншиносӣ истилоҳоти иқтисодӣ воҳидҳои луғавӣ ва грамматикӣ забон буда, ҳам дар системаи забони адабӣ ва ҳам дар системаи илми иқтисод амал мекунад. Истилоҳи иқтисодӣ ҳамчун воҳиди лексикӣ-грамматикӣ забон дорои хусусиятҳои мебошад, ки ба воҳидҳои лексикӣ забони адабӣ хос аст.

Таснифи дуҷуми истилоҳот, аз рӯи мундариҷа – аз рӯи объекти ном – тақсмоти онҳо аз рӯи соҳаҳои дониш ё фаъолият, ба ибораи дигар, аз рӯи соҳаҳои махсус мебошад. Рӯйхати ин соҳаҳо метавон чунин инъикос намуд: илм, техника, истеҳсолот; заминаи иқтисодӣ ва ғ.

Таснифоти сеҷуми истилоҳот, аз рӯи категорияи мантиқи мафҳумест, ки бо истилоҳ ишора мешавад. Намудҳои зерини истилоҳоти иқтисодӣ чунин ҷудо карда мешаванд: предметҳо (currencies – воҳидҳои пулӣ, debit card – кортҳои дебитӣ, tax rises – афзоиши андоз), равандҳо (controlling – назорат, trade – савдо, тиҷорат) аломату хусусиятҳо (asset turnover – гардиши даромадҳо), арзишҳо ва воҳидҳои онҳо (liquidity ratio – таносуби пардохтпазирӣ, меёри пардохтпазирӣ) ва ғ.

Чорум, таснифоти лингвистии истилоҳот аз рӯи хусусиятҳои он ҳамчун калима ё ибораҳои як забони мушаххас асос меёбанд. Гуруҳбандӣ аз рӯи сохтори (семантикӣ) мундариҷа ба мо имкон медиҳад, ки истилоҳҳои дорои як мафҳум (tax – андоз, inflation – инфлятсия (беқурбшавии пул), loan – заём) ва гуногунмаъно (monetary – 1. Пулӣ, 2. Асъор, 3. Танга) ҷудо карда шаванд.

Боби дуҷуми диссертатсия – «Истифодаи технологияҳои инноватсионӣ ҷиҳати омӯзиши истилоҳоти иқтисодӣ дар раванди омӯзиши забони хориҷӣ» ба тавсифу баррасии принсипу усулҳои интихоби истифодаи истилоҳоти иқтисодӣ, меёриҳои тадриси онҳо дар ҷараёни таълим,

маҷмӯи машку супоришҳо дар таълими истилоҳоти англисии иқтисодӣ рӯйи қор омадааст. Ташкили озмоиши таҷрибавии таълими истилоҳоти англисии иқтисодӣ ва таҳлили натиҷаҳои он боби мазкурро ба охир мерасонад.

Шамсова Б.Қ. ибраз меорад, ки интихоби маводҳои таълимӣ, тарзи дуруст истифода кардани онҳо, барои донишҷӯ дастрас будан ва ба осонӣ аз худ кардани мавод масъалаҳои мебошанд, ки набояд аз мадди назар дур монад. Яке аз хусусиятҳои таъсири забони хориҷӣ (англисӣ) дар ихтисосҳои ғайризабонӣ маҳз дар ҳамин зоҳир мегардад. Дар доираи соати (кредити) муайяншудаи академӣ ҳарчи бештар аз худ кардани маводи таълимӣ, омода намудани донишҷӯён ба муоширати касбӣ бо забони хориҷӣ (англисӣ) ва дар зехни онҳо рушд додани салоҳиятҳои забонӣ метавонад аз интихоб ва тарзи дурусти истифодаи маводи таълимӣ вобастагии зиёд дошта бошад.

Барои донишҷӯёни ихтисосҳои иқтисодӣ ба инобат гирифтани меъёрҳои зерин дар интихоби маводи таълимӣ хеле зарур мебошад: а) муайян ва мушаххасии ҳаҷми маводҳои забонӣ; б) таваҷҷуҳ ва таъяс ба ихтисос; в) аҳамияти коммуникативии маводҳо; г) ҳамгирозии ҷараёни таълим (таълими ҳамгирои забон); ғ) ба инобат гирифтани донишҳои заминавии забонии донишҷӯён.

Дар асоси таҳлили натиҷаи таҳқиқотҳои илмии дохилию хориҷӣ диссертант ба хулосае омадааст, ки ҳангоми таълими забони англисӣ дар ихтисосҳои иқтисодӣ принципҳои зерини интихоб ва истифодаи истилоҳоти иқтисодиро муайян намуд: 1) принципи серистеъмоӣ; 2) принципи семантикӣ; 3) принципи истисноии муродифот (синонимҳо); 4) принципи истисноии калимаҳои байналмилалӣ; 5) принципи арзишҳои калимасозӣ.

Аз нуқтаи назари Шамсова Б.Қ. шумораи умумии принципҳои умумидидактикӣ ва методӣ набояд афзалият ба ҳамон принципҳои равона гардад, ки ба рушди салоҳияти забонии донишҷӯён, азхудкунии ҳамачонибаи забони англисӣ, муоширати касбӣ бо забони англисӣ, рушди ҷорҳои фаъолияти муоширатӣ метавонанд муосидат намоянд.

Дар баробари дуруст ба роҳ мондани рафти машғулият ва риояи вақти чудошуда барои ҳар як дарс ва дар умум барои омӯзиши курси забони англисӣ, роҳҳои шавқмандсозии донишҷӯён, истифодаи методҳои муосири таълим, татбиқи амалии принципҳои таълим низ метавонанд нақши калидӣ бозанд.

Дар ин қисмати қор, таснифи мафҳуми «машқ», намудҳои он, интихоб ва роҳҳои истифодаи машқҳо дар таълими истилоҳоти иқтисодӣ ҳангоми тадриси забони англисӣ, афзалияту бартарияти як навъи машқ нисбат ба дигар навъи он, мушкилот ва нарасоии омӯзонидани истилоҳоти иқтисодӣ бо забони англисӣ дар заминаи машқҳои махсус интихобшуда ва дигар масъалаҳои атрофи ҳамин қисмат баррасӣ гардидааст.

Мақсади таҳқиқоти диссертант дар ин қисмати қор на танҳо тавсифи системаҳо ва намудҳои машқҳои мавҷуда буда, балки пешниҳод кардани маҷмӯи машқҳои аст, ки бо як системаи муайян дар рафти таълими истилоҳоти иқтисодӣ аз забони англисӣ мавриди истифодаи васеъ ва дақиқ қарор хоҳанд гирифт. Маҷмӯи машқҳо дар азҳудкунии истилоҳоти иқтисодӣ метавонанд чунин ҳолатҳоро таъмин намоянд: а) азҳудкунии истилоҳоти иқтисодӣ бо роҳҳои сода, шавқовар ва сарфаи вақт; б) ғанигардонии захираи луғавии донишҷӯён бо лексикаи маъмулӣ ва истилоҳоти таҳассусӣ; в) таъмини алоқамандӣ ва пайдарпайии рушди фаъолияти нутқӣ; г) омӯзиши маводҳои забонӣ, маърифатӣ ва таҳассусӣ; ғ) истифодаи амалии маводҳои омӯхташуда; д) назорати марҳилавӣ ва ниҳоии натиҷаи омӯзиш.

Дар рафти таҳқиқоти илмӣ маҷмӯи машқҳои таълимию назоратӣ таҳия гардид, ки баъд аз ташкили омӯзиши муайянқунӣ, гузаронидани пурсишнома миёни донишҷӯёну омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ, дар вақти гузаронидани озмоиш мавриди истифодаи васеъ қарор гирифтанд.

Натиҷаҳои асосӣ ва хулосаҳои пешниҳодшудаи диссертант асос медиҳанд тасдиқ қунем, ки вазифаҳои таҳқиқоти мазкур иҷро гардида, фарзияи он асоси ҳудро ёфтааст ва натиҷаҳои татбиқи диссертатсия гувоҳи онанд, ки таҳқиқоти Шамсова Бибихосият Қудратовна дар мавзӯи

«Методикаи ташаккули салоҳиятмандии касбии донишҷӯён ҷихати омӯзиши истилоҳоти иқтисодӣ дар раванди таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ» дорои аҳамияти воқеии илмӣ, назариявӣ ва амалӣ мебошад.

Хулоса

Диссертатсияи Шамсова Бибихосият Қудратовна қори таҳқиқоти пурра анҷомёфта ҳисобида шуда, натиҷаҳои ба дастмада ба ихтисоси диссертатсия ҷавобгӯ мебошад. Мазмуну муҳтавои автореферат ва мақолаҳои илмӣ дар нашрияҳои тавсияшуда ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати маориф ва илмӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон, Паёми донишгоҳи миллии Тоҷикистон, Паёми донишкадаи забонҳо, Паёми донишгоҳи омӯзгорӣ, (3 номгӯи мақолаҳо), маҷмуаҳои мақолаҳои дар дигар маҷаллаю нашрияҳо ба ҷоп расида (9 номгӯи мақолаҳо) ба мавзӯи таҳқиқоти илмӣ, иҷрои мақсаду вазифаҳои гузошташуда мувофиқат мекунад.

Мутобиқати диссертатсия бо шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсияи Шамсова Бибихосият Қудратовна дар мавзӯи «Методикаи ташаккули салоҳиятмандии касбии донишҷӯён ҷихати омӯзиши истилоҳоти иқтисодӣ дар раванди таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ» ба шифри ихтисоси 13.00.08 – Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.04 – Назария ва методикаи фанҳои гуманитарӣ) мутобиқат мекунад.

Вобаста ба мубрамаи, эътимоднокӣ, навгонии илмӣ, аҳамияти назариявӣ ва амалии натиҷаҳои таҳқиқот комиссияи эксперти пешниҳод мекунад, ки диссертатсияи мазкурро ба ҳимоя пешниҳод намудан мумкин аст. Диссертатсия ба талаботи бандҳои 31 ва 33-35и қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021 таҳти №267 “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ” ва талаботи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллифи он Шамсова Бибихосият Қудратовна барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.08 – Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.04 – Назария ва методикаи фанҳои гуманитарӣ) созовор дониста мешавад.

Рочез ба диссертатсияи Шамсова Бибихосият Қудратовна таъин карда шавад:

- ба хайси муассисаи пешбар Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров;
- ба хайси муқарризони расмӣ:
- Шоҳиён Нуралӣ Набот – доктори илмҳои педагогӣ, профессори кафедраи педагогика ва психологияи Донишгоҳи давлатии Данғара
- Султонова Сурайё Абдурашидовна – номзади илмҳои педагогӣ, ассистенти кафедраи забонҳои Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.С. Осимӣ.

Ҳангоми таҳияи ҳуҷҷатҳо номи мавзӯи кори диссертатсионии мазкур ҷунин пайгирӣ карда шавад: «Методикаи ташаккули салоҳиятмандии касбии донишҷӯён чихати омӯзиши истилохоти иқтисодӣ дар раванди таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти одии касбӣ».

Раиси комиссияи эксперти:

доктори илмҳои педагогӣ,
и.в. профессор

Рузиева Лола Толибовна

Аъзои комиссияи эксперти:

номзади илмҳои педагогӣ,
дотсент

Байдуллоев Аъзамҷон
Ибодуллоевич

номзади илмҳои педагогӣ,
дотсент

Рамазонава Раҷабгул
Сулаймоновна

Имзоҳои Рузиева Л.Т., Байдуллоев А.И. ва Рамазонава Р.С. – ро тасдиқ мекунам

Сардори раёсати кадрҳо
ва корҳои махсуси
ДДОТ ба номи С.Айнӣ

Мустафозода А.